

ยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุตทอง ตำบลตะกุกใต้
อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Participation Development Community Forest of Ban Khao
Pud Thong, Ta Kuk Tai Subdistrict, Viphavadi District,
Surat Thani Province

ศราวดี แฉ่งจ้อย¹
ภมรรัตน์ สุธรรม²
จตุพล ชูจันทร์³

Sarawadee Hangjuy
Pamonrat Sutham
Chatupol Choochan

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการ และเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุตทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยในชุมชนบ้านเขาพุตทอง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้แทนส่วนราชการ และประชาชนทั่วไป จำนวน 35 คน โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้เทคนิค SWOT ANALYSIS

ผลการศึกษาพบว่า บริบทชุมชนบ้านเขาพุตทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นสังคมชนบทที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน มีการคมนาคมที่สะดวก มีระบบสาธารณสุขภาคที่ค่อนข้างสมบูรณ์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสลับเชิงเขา มีป่าชุมชนบ้านเขาพุตทอง

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

³ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาการจัดการป่าชุมชน พบว่า ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าชุมชน มีความต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน ให้มีการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน และการอนุรักษ์ป่าชุมชน การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า 1) ยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เป็นจุดแข็งและโอกาสที่เอื้อต่อชุมชน คือยุทธศาสตร์ปรับปรุงดูแลรักษาป่าชุมชน ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐกับประชาชน 2) ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชน 3) ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข ได้แก่ ยุทธศาสตร์คอยดูแลและรักษาป่าชุมชน สร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาป่าชุมชน 4) ยุทธศาสตร์เชิงวิฤกฤต ได้แก่ ยุทธศาสตร์การรักษาความปลอดภัยของป่าชุมชน

คำสำคัญ : ป่าชุมชน บ้านเขาพุทอง ยุทธศาสตร์การพัฒนา

Abstract

The purposes of this research were to study the context of community, problems and needs in developing community and to create development strategy for managing Ban Khao Pud Thong community forest, Ta Kuk Tai Subdistrict, Viphavadi District. Data were collected from 30 local people in Ban Khao Pud Thong Community consisting of formal and informal community leaders, representatives of public sector and general people by using in-depth interview, focus group and workshop using SWOT analysis technique.

The results of study found that community context of Ban Khao Pud Thong, Ta Kuk Tai Subdistrict, Viphavadi District was a rural society with the ways of life affiliating with natures, earn a living with agricultures, gardening rubber trees and oil palms. There was convenient transportation, relatively perfect public utility system. Most areas were plain and foothills which were considered to be an important nature resource of community. According to the problems

and needs in developing community forest management, the study found that most people lacked knowledge and cooperation in conserving community forest. There are budget needs from public sector in support of training activity to provide knowledge on community forest management and forest conservation. According to development strategies, the study found that 1) SO Strategy includes community forest areas maintenance, and cooperative network building between public sector and people; 2) ST Strategy includes a strategy increasing potential of people in community; 3) WO Strategy includes community forest maintenance, and knowledge building for developing community forest; and 4) Critical Strategy includes security of community forest.

Keywords : Community Forest, Ban Khao Pud Thong, Development Strategy

บทนำ

พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยลดลงเรื่อยๆ จากรายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย ปี พ.ศ. 2550 - 2555 ได้รายงานไว้เมื่อ 40 ปีก่อน ประเทศไทยเคยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีป่าอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยปี พ.ศ. 2504 มีพื้นที่ป่าไม้ถึง 171.02 ล้านไร่ มีป่าไม้ขึ้นปกคลุม ซึ่งเท่ากับพื้นที่กว่าครึ่งหนึ่งของประเทศหรือคิดเป็นร้อยละ 53.33 จากสถิติของกรมป่าไม้ประจำปี 2555 จากการสำรวจ พบว่า ประเทศไทยเหลือพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดอยู่เพียง 79.06 ล้านไร่ หรือ 109, 722 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 20.28 (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) จากกรณีการลดลงของพื้นที่ป่ายังส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ อยู่ในภาวะเสื่อมโทรม ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ปัญหาภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาการลดลงของสัตว์ป่า ตลอดจนปัญหาการสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่าจะวิกฤตรุนแรงขึ้น

จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทรัพยากรป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นแหล่งทำมาหากินของประชาชนตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ที่มีชื่อเสียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการรายงานจำนวนป่าไม้ไว้เมื่อ 40 ปีก่อน มีพื้นที่ป่าไม้จำนวน 3.37 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.38 ของพื้นที่ทั้งหมด ปี พ.ศ. 2555 มีพื้นที่ป่าไม้เหลือเพียง 1.88 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.00 ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักงานป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2555 : 10) ปัญหาพื้นที่ป่าไม้เหล่านี้ได้ถูกทำลายไปด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เพื่อการเกษตร เพื่อการท่องเที่ยว แต่ทรัพยากรป่าไม้ยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันป่าชุมชนอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงว่า ชุมชนท้องถิ่นจะขาดแคลนทรัพยากรป่าไม้เพื่อดำรงชีวิตอยู่ของชุมชนและความสมบูรณ์ของธรรมชาติ

อำเภอวิภาวดี เป็นอำเภอที่ประกอบด้วย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองยัน มีเนื้อที่ 305,000 ไร่ และอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง มีเนื้อที่ 388,125 ไร่ ซึ่งในปัจจุบันได้เกิดการบุกรุกป่าเป็นจำนวนมาก มีคดีความเกี่ยวกับป่าไม้จำนวน 325 คดี ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับการบุกรุก โดยสูญเสียพื้นที่ป่าไม้จำนวน 325.24 ไร่ (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4 สุราษฎร์ธานี, 2555) สาเหตุเหล่านี้ มาจากการต้องการที่ดินทำกิน เนื่องจากในช่วง 5 ปีที่ผ่านมามีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมาก และอีกปัญหาที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นอีกปัญหา คือ ความขัดแย้งของชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะกรณีที่ชุมชนอาศัยมาก่อนประกาศให้เป็นเขตป่าอนุรักษ์ของกรมป่าไม้ หลายครั้งได้นำไปสู่ความรุนแรงที่และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้เพิ่มทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากประชาชนได้เล็งเห็นว่า การทำลายป่าจากสาเหตุต่างๆ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างสุขสบายในอดีตต้องกลับกลายมาพบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมายในปัจจุบัน ปัญหาการทำลายป่าและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญที่ประชาชนให้ความสนใจและเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมให้มีความสมดุลทางธรรมชาติที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของประชาชนต่างมีความเข้าใจและตระหนักถึงวิธีการดำรงชีวิตที่ดีสำหรับอนาคต

ความตระหนักต่อปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าไม้บ้านเขาพุทอง หมู่ 14 ตำบลตะกุกใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชาวบ้านและผู้นำชุมชนจึงได้ร่วมมือโดยป้องกันรักษาป่าไว้ได้ด้วยความเชื่อที่ว่า ป่าไม้ช่วยรักษาแหล่งน้ำ และร่วมกันคัดค้านการตัดไม้ของนายทุนภายนอกจึงจะสามารถรักษาพื้นที่ป่าไว้ได้ โดยมีการดูแลรักษาป่าด้วยการออกกฎระเบียบ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ของหมู่บ้านและจัดให้มีคณะกรรมการป่าชุมชน เพื่อสลับหมุนเวียนในการดูแลพื้นที่ป่าชุมชน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชุมชนบ้านพุทองจะมีการจัดการดูแลป่าชุมชนได้ในระดับหนึ่งแล้ว แต่เป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ และมอบหมายภารกิจซึ่งถือเป็นเสมือนธรรมนูญที่บอกถึงการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อบริการป่าชุมชนดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น แต่เพื่อให้การดำเนินการของป่าชุมชนของชุมชนบ้านเขาพุทองประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม สามารถเป็นแบบอย่างของการจัดการป่าชุมชน และเป็นแบบอย่างองค์กรชุมชนในระดับท้องถิ่น

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบริบทชุมชนและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาป่าชุมชน และคาดหวังว่า หลักการจากที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมกันพัฒนาป่าชุมชนแล้ว จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการพัฒนา การบริหาร เรื่องการจัดการป่าชุมชนของบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ได้อย่างมั่นคงยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เป็นทุนทางปัญญาให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยกำหนดวิธีการ และขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชนบ้านเขาพุทอง ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในชุมชนบ้านเขาพุตทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอกาวิหวาด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้แทน ส่วนราชการ และประชาชนทั่วไป

2. กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่สามารถให้ข้อมูลหลักได้ จำนวน 35 คน ประกอบด้วย

2.1 ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เป็นต้น จำนวน 15 คน

2.2 ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ปลัดอำเภอ พัฒนาการ เกษตรตำบล ปลัด อบต. และพนักงานส่วนตำบล จำนวน 5 คน

2.3 ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเขาพุตทอง จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาพุตทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอกาวิหวาด จังหวัดสุราษฎร์ธานี เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Document Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลบริบทชุมชนและปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาพุตทอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ดำเนินการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนของแต่ละแห่ง โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลตะกุกใต้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของตำบลตะกุกใต้ รวมทั้งบทความ รายงาน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน และรายงานการวิจัยที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้แล้ว เพื่อสรุปข้อมูลที่นำมาเป็นแนวคิดในการทำการวิจัย

2. ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน จากเอกสารของกรมป่าไม้ เอกสารงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับชุมชน และ ปัญหาเกี่ยวกับป่าชุมชน และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสรุปผล

4. จัดการประชุมย่อยสนทนากลุ่มของชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ป่าชุมชนของชุมชนบ้านเขาพุทอง เพื่อให้ที่ประชุมได้ร่วมการแสดงความคิดเห็นนำเสนอ ผลการประชุม และสรุปผลการประชุม

ขั้นที่ 2 เพื่อสร้างยุทธศาสตร์ การพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการป่าชุมชน บ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามกระบวนการเทคนิค SWOT Analysis โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการปฏิบัติการเป็นแบบการบันทึกผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แบบเก็บข้อมูลปลายเปิด และสนทนากลุ่ม (Focus Group) เปิดอภิปรายเชิงปฏิบัติการ ค้นหา จุดแข็ง (S) จุดอ่อน (W) โอกาส (O) และภัยอุปสรรค (T)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัยจำนวน 35 คน โดยให้ที่ประชุม ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการวิจัย และผู้ร่วม ในการวิจัย ได้ร่วมกันค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชน บ้านเขาพุทอง โดยการใช้เทคนิค SWOT Analysis ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์เชิงรุก (จุดแข็ง + โอกาส)

เก็บรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ที่เื้อต่อชุมชน แนวทางในการวางแผน คือ การดึงจุดแข็งมาเสริมสร้างองค์กรและใช้โอกาสต่างๆ ที่ทำ ประโยชน์ให้กับชุมชนในด้านความหลากหลายของป่าชุมชน

2. ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน (จุดแข็ง + อุปสรรค)

เก็บรวบรวมข้อมูลปัจจัยภายนอก ที่ไม่เื้อต่อการดำเนินงาน แต่ชุมชน มีความเข้มแข็ง แนวทางในการวางแผน คือ การชะลองานที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยแวดล้อมภายนอก เน้นการขยายขอบข่ายชุมชนไปยังกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน การบริหารจัดการป่าชุมชน การบริการข้อมูลข่าวสารแก่ ป่าชุมชน การคมนาคมขนส่ง

3. ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข (จุดอ่อน + โอกาส)

เก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ภายนอกที่อ่อนไหว แต่ชุมชนยังมีข้อจำกัดอยู่ แนวทางในการวางแผน คือ การลดข้อจำกัด สร้างเสริมศักยภาพ และใช้โอกาสที่เอื้ออำนวยหาพันธมิตรหรือเครือข่ายการทำงาน ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก จัดระบบขนส่งที่สะดวก ปลอดภัย ได้มาตรฐาน

4. ยุทธศาสตร์เชิงวิกฤต (จุดอ่อน + อุปสรรค)

เก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคทั้งภายในและภายนอก แนวทางในการวางแผน คือ การหามาตรการป้องกันที่ทำให้ชุมชนสูญเสียน้อยที่สุด

การตรวจสอบเครื่องมือ

ก่อนนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทดสอบเครื่องมือโดยหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ และนำมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบประเด็นต่างๆ และลักษณะของข้อความ ตลอดจนภาษาที่ใช้อีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลตามแบบสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประยุกต์ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลโดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากผลของกระบวนการเทคนิค SWOT Analysis และการจัดทำ SWOT Matrix เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นที่ต้องการ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาป่าชุมชน บ้านเขาพุททอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ป่าชุมชนบ้านเขาพุททองมีเนื้อที่ทั้งหมด 170 ไร่ มีป่าชุมชนบ้านเขาพุททองเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน สวนมะนาวและสวนผลไม้ ลักษณะการถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่ถือครองไม่เกิน 20 ไร่ ราษฎรส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมโดยกำเนิด

ยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุตอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ราบลุ่มสลับภูเขา มีสัตว์ป่าชุกชุม ภาษาที่ใช้เป็นภาษาท้องถิ่นภาคใต้ มีการคมนาคมที่สะดวก มีระบบสาธารณสุขปกเื้อที่ค่อนข้างสมบูรณ์

ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาการจัดการป่าชุมชน พบว่า ปัญหาด้านการจัดการป่าชุมชน ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน ขาดการป้องกันรักษาป่าชุมชน ผู้นำให้ความสำคัญกับป่าชุมชนน้อย เนื่องจากป่าชุมชนเขาพุตองเพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน จึงขาดผู้รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์ป่าชุมชนบ้านเขาพุตอง หน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ความต้องการของชุมชนจากการสนทนากลุ่มพบว่า ต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน ให้มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน และการอนุรักษ์ป่าชุมชน

2. ผลการศึกษาการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาพุตอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า 1) ยุทธศาสตร์เชิงรุก (Aggressive) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นจุดแข็ง และโอกาสที่เอื้อต่อชุมชน ได้ยุทธศาสตร์ที่ต้องเร่งพัฒนาเชิงรุก คือยุทธศาสตร์ปรับปรุงดูแลรักษาป่าชุมชนยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐกับประชาชน สามารถกำหนดโครงการ ได้แก่ โครงการเดินสำรวจลาดตระเวนป่าและจัดเวทีค้นหาปัญหา โครงการจัดเวทีประชาคมร่วมลำดับความสำคัญของปัญหา โครงการดำเนินการทบทวน ปรับปรุงกฎระเบียบการดูแลรักษาป่า โครงการจัดเวทีการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน โครงการจัดเวทีประชาคมให้ชาวบ้านได้ร่วมประเมินผลโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โครงการฝึกทักษะการวางแผน โดยนำชาวบ้านมาร่วมจัดทำแผนชุมชน โครงการทัศนศึกษาดูงาน และโครงการจัดทำแนวเขตป่าชุมชน 2) ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน (Defensive) วิเคราะห์จากสถานการณ์ภายในที่เป็นจุดแข็ง แต่สถานการณ์ภายนอกเป็นอุปสรรค ได้ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชน สามารถกำหนดเป็นโครงการ ได้แก่ โครงการลาดตระเวนป่าเพื่อสำรวจพื้นที่ป่า โครงการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาชุมชน 3) ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข (Turn Around) ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ในประเด็นที่เป็นจุดอ่อน และโอกาส ได้ยุทธศาสตร์การคอยดูแลคอยระวังรักษาป่าชุมชน เสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาป่าชุมชน กำหนดเป็นโครงการ ได้แก่ โครงการจัดฝึกอบรมสร้างจิตสำนึก โครงการการสร้าง

เครือข่ายเชื่อมต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนในรูปแบบใหม่ และโครงการจัดการพัฒนาป่าชุมชน และ 4) ยุทธศาสตร์เชิงวิกฤต (Retrenchment) ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ในประเด็นที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค การปรับเปลี่ยนสมรรถนะได้ยุทธศาสตร์การรักษาความปลอดภัยของป่าชุมชน กำหนดเป็นโครงการได้แก่ โครงการส่งเสริมรักษา ป่าชุมชน โครงการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องความสำคัญของการจัดการป่าชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนบ้านเขาพุตทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากผลการศึกษารับทฤษฎีชุมชน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุตทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน สวนมะนาว และสวนผลไม้ อาจเนื่องมาจากชุมชนบ้านเขาพุตทองเป็นสังคมชนบทที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ มีป่าชุมชนเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมโดยกำเนิด จึงมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อทำให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ตลอดทั้งปี และเนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชน ขาดการมีส่วนร่วม ขาดความช่วยเหลือจากภาครัฐ อีกทั้งผู้นำให้ความสำคัญกับป่าชุมชนน้อย ประชาชนจึงมีความต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน และการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา มารศรี (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน และพบว่า ชาวบ้านมีการมีส่วนร่วมโดยอ้อมที่ได้ตั้งใจและไม่เป็นทางการเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน และพบว่าปัญหาในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชนในท้องถิ่น คือ การขาดความช่วยเหลือ และขาดข้อมูลที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ป่าชายเลนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงเสนอให้มีการจัดอบรม และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ให้มากยิ่งขึ้น

ยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. จากผลการศึกษาการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านเขาพุทอง ตำบลตะกุกใต้ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1 ยุทธศาสตร์เชิงรุก จากการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นจุดแข็งและโอกาสที่เอื้อต่อชุมชนได้ยุทธศาสตร์ที่ต้องเร่งพัฒนาเชิงรุก คือ ยุทธศาสตร์ปรับปรุงดูแลรักษาป่าชุมชน อาจเนื่องมาจากความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือโดยการสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐกับประชาชน และนำมากำหนดโครงการ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยต้องการให้มีปรับปรุงกฎระเบียบการดูแลรักษาป่า มีการจัดเวทีการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในทุกขั้นตอนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมานะ บุญยานันต์ (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนซับจำปา อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี เพื่อประมวลผลและวิเคราะห์นโยบายของรัฐในการให้ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้

2.2 ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน จากการวิเคราะห์จากสถานการณ์ภายในที่เป็นจุดแข็ง แต่สถานการณ์ภายนอกเป็นอุปสรรค ได้ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชน อาจเป็นเพราะว่าชุมชนบ้านเขาพุทอง มีป่าชุมชนเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน ชาวบ้านมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมโดยกำเนิด จึงมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้ร่วมกันกำหนดเป็นโครงการลาดตระเวนป่าเพื่อสำรวจพื้นที่ป่า มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาชุมชน แต่เนื่องจากมีอุปสรรคจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ขาดการสนับสนุนด้านการแนะนำวัสดุ เครื่องมือ และทุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาโนชัย อุปสินธ์ (2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน โครงการป่าชุมชนบ้านสะมะแก ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนน้อย และเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับกลาง ซึ่งการขาดการสนับสนุนด้านการแนะนำวัสดุ เครื่องมือ ทุน เป็นสิ่งที่มีปัญหามากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคล จันทร์ส่อง

(2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ และพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ และความคาดหวังผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรแนะนำส่งเสริมให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ให้มากขึ้นและให้สมาชิกทุกคนตระหนักในบทบาทหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.3 ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข จากผลการวิเคราะห์สถานการณ์ในประเด็นที่เป็นจุดอ่อน และโอกาส ได้ยุทธศาสตร์การคอยดูแลคอยระวังรักษาป่าชุมชน อาจเป็นเพราะว่าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย แต่มีความคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมงคล จันทร์สอง (2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ และพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ และความคาดหวังผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรแนะนำส่งเสริมให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ให้มากขึ้นและให้สมาชิกทุกคนตระหนักในบทบาทหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.4 ยุทธศาสตร์เชิงวิฤต จากผลการวิเคราะห์สถานการณ์ในประเด็นที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค การปรับเปลี่ยนสมรรถนะ ได้ยุทธศาสตร์การรักษาความปลอดภัยของป่าชุมชน อาจเนื่องมาจากผู้นำชุมชนและประชาชน ต่างมีความตระหนักในปัญหาความรุนแรงและความเสื่อมโทรมในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ประชาชนที่เป็นหัวหน้าครอบครัวต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรสละเวลาว่างเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ปัญหาในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของป่าชุมชน เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ตลอดทั้งปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร บุญเลื่อน (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วม

ในการอนุรักษ์ป่าไม้ของประชาชนบ้านบก ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนแรงงานในครัวเรือน ดังนั้น การตัดสินใจในธุรกิจต่างๆ ของครัวเรือนทุกเรื่องจะเป็นหน้าที่ของเพศชาย และครัวเรือนใดที่มีสมาชิกอยู่ในวัยแรงงานมากจะมีโอกาสหารายได้มาจุนเจือครอบครัวได้มากพอจึงสามารถสละเวลาว่างเข้ามามีกิจกรรมต่างๆ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคล จันทร์ส่อง (2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ และพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ และความคาดหวังผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรแนะนำส่งเสริมให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ให้มากขึ้นและให้สมาชิกทุกคนตระหนักในบทบาทหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพร จุนธิระพงษ์ (2552) ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกสะอาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกสะอาด คือการศึกษา ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน รายได้รวม และการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทางสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรจัดงบประมาณให้กับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบป่าชุมชนรวมทั้งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในชุมชน
2. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการของการจัดการดูแลป่าชุมชนตั้งแต่การค้นหาสาเหตุของปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผล และการดูแลรักษาป่าชุมชน

3. การจัดอบรมเจ้าหน้าที่อาสาสมัครประจำท้องถิ่น เพื่อดูแลป่าชุมชนและ
แจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบทราบ เมื่อเกิดการบุกรุกหรือทำลายป่าชุมชน

4. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนอย่าง
ต่อเนื่องเพื่อสร้างจิตสำนึกและสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน เพื่อให้เยาวชนรุ่นต่อไป
ได้สนใจและให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนมากยิ่งขึ้น

5. การประชาสัมพันธ์โดยการใช้สื่อต่างๆ ที่เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่อย่าง
ต่อเนื่องและจริงจัง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ประเด็นในการวิจัย ในการวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นไปที่การวิจัยเพื่อให้ความรู้
ความเข้าใจที่สอดคล้องกับการสร้างยุทธศาสตร์ การพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการป่า
ชุมชน แนวทางปฏิบัติ ระบบการบริหารจัดการป่าชุมชน และความต้องการของประชาชน

2. การวิจัยในอนาคต ควรศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจการพัฒนาการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนโดยใช้การวิจัย
เชิงคุณภาพและปริมาณทั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาทั้งเจ้าหน้าที่ องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ
ประชาชนทั่วไป เอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อแสวงหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อ
วิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการการวางแผนและบูรณาการของภาครัฐ
ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหา
ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของป่าชุมชนที่เหมาะสมได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). **แผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2555 - 2559** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : กองแผนงานและประเมินผลกระทบคู่มือมลพิษ.
- เกรียงไกร บุญเลื่อน. (2549). **การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน บ้านบก ตำบลห้วยทราย อำเภอนongแคว จังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิภาพร จุนธิระพงศ์. (2552). **ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกสะอาด อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มงคล จันทร์ส่อง. (2550). **ระดับความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของสมาชิก อบต. อำเภอนนทบุรีจังหวัดเพชรบูรณ์**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มานะ บุญยานัน. (2549). **การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ป่า** (Online). สืบค้นได้จาก : <http://www.elibrang@trt.or.th>. [2558, ตุลาคม 28].
- มาโนชย์ อุปสินธ์. (2550). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนโครงการป่าชุมชนบ้านสะมะแก ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2555). **ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน** (Online). สืบค้นได้จาก : <http://cloud.forst.go.th>. [2558, ธันวาคม 8].
- สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4 สุราษฎร์ธานี. (2555). **โครงการสำรวจจิตการบุกรุกป่าในพื้นที่รับผิดชอบ 3 จังหวัด**. สุราษฎร์ธานี : กลุ่มงานกฎหมาย.
- สุกัญญา มารศรี. (2549). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ 10 บ้านสามัคคี ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

